

génységben elegendőnek látszottak ezek a pénzbüntetések. 224. De ma már más joggal élünk. A praetor ugyanis megengedi nekünk, hogy ma magunk becsüljük meg a személyisértést és a bírót vagy annyira marasztal, amennyire mi becsültük, vagy kevesebbre, ahogyan ő jónak látja. Mivel azonban a súlyos személyisértést a praetor szokta megbecsülni, ha egyúttal azt is megállapítja, hogy mennyi pénz legyen ezen a címen a biztosíték, magára ugyanerre az összegre taksáljuk a formulát, és ámbár a bíró kevesebbre is marasztalhat, többnyire mégis magának a praetornak a tekintélye miatt nem meri csökkenteni a marasztalást. 225. A személyisértést durvának (atrox) minősítik vagy a cselekményre tekintettel, pl. ha valakit megsebesítettek, vagy megverték, vagy botokkal ütlegelték; vagy a tethelyre tekintettel, pl. ha valaki ellen a színházban vagy a fórumon követtek el személyisértést; vagy a személyre tekintettel, pl. ha egy magistratus szenvedett el személyisértést, vagy egy szenatori rangú ellen egy alacsonyrendű (humilis) személyt követett el személyisértést.

Negyedik kommentár

1. .... (kérdés,) hogy a kereseteknek hány néme van, valójában úgy látszik, hogy kettő: in rem (dologi) és in personam (kötelmi). Ugyanis azok, akik a sponciók neimeiből kiindulva, négyet mondának, nem figyeltek arra, hogy a kereseteknek némely fajtája eltűnt a (kereset-) nevek közül. 2. In personam actio az, amikor olyan valakit perülünk, aki nekünk vagy szerződésből, vagy bűncselekmény folytán le van kötelezve, azaz amikor az intentióban azt állítjuk, hogy az illető TARTOZIK ADNI, TENNI, HELYTÁLLNI. In rem actio az, amelynél az intentióban vagy azt állítjuk, hogy egy testi dolog a miénk, vagy azt, hogy valamilyen jog megillet bennünket, mint pl. használat, vagy haszonélvezet, átjárás, áthajtás, vízvezetés, vagy magasabbra való építkezés, esetleg kilátás joga; vagy amikor fordítva: tagadjuk, hogy ellenfelünket megilletné valamilyen jog, megkülönböztetvén az actiókat, bizonyos, hogy a dolgunkat így nem követelhetjük mástól: HA ÚGY LÁTSZIK, HOGY ADNIA KELL (ti. a dolgot). Ami ugyanis a miénk, azt nem lehet nekünk adni, mivel ti. azt, hogy neki részünkre ide kell adni (valamit), azt úgy értjük, hogy azért adják, hogy a miénk legyen; az a dolog, amely már a miénk, nem válhat még inkább a miénkké. Mégis a tolvajokkal szembeni felháborodás miatt, hogy mennél több keresettel legyenek nekünk lekötelve, elfogadásra talált az, hogy a kétszeres, vagy a négyszeres büntetésen kívül a dolog visszakapartása végetta tolvajok még felelnek ezzel a HA ÚGY LÁTSZIK, HOGY NEKIK ADNIOK KELL keresettel is, ámbár az a keresetünk is megvan ellenük, amellyel azt követeljük, hogy a dolog a miénk. 5. Az in rem actiókat vindictióknak nevezik, azokat az in personam actiókat pedig, amelyeknél az intentióban azt állítjuk, hogy adni, megtenni kell, condictióknak.

6. Néha csak azért perlünk, hogy egy dolgot megkapjunk, néha csak büntetésre, máskor dologért is, és büntetésért is. 7. Csak dolog iránt perlünk például azokkal az actiókkal, amelyekkel szerződés alapján járunk el. 8. Csak büntetésre perlünk például a furti actió-val és az iniuriarummal és egyes véleménye szerint a vi bonorum raptorum actió-val (erőszakkal elvett javak iránti kereset, rablás). Ugyanis magának a dolognak a vonatkozásában akár a vindicatio, akár a conditio megillet bennünket.

9. Dolog iránt és büntetésre perlünk például az olyan esetekben, amelyeknél a tagadó ellen a duplura megy a per. Ez történik az actio iudicati-nál (jogerős ítélet alapján indított végrehajtási kereset), a dependinél (a fizető kezes keresete a főadós ellen), a lex Aquilia jogellenesen okozott káránál, vagy hagyománycímén, amikor is per damnatio-nem meghatározott dolgokat hagytak valakire.

10. Ezenkívül vannak olyan keresetek, amelyek legis actió-k (törvényi keresetek) formájában érvényesítenek; vannak, amelyek a maguk erejéből és lehetőségéből megállnak. A világhosszág kedvéért szükséges, hogy előbb a legis actió-król beszéljünk.

11. Azokat az actiókat, amelyeket a veteres használtak, legisactió-knak nevezték, vagy azért mert a törvények hozták őket létre (mivel ugyanis akkor a praetor edictuma, amellyel a legtöbb actiót bevezették, nem volt még használatban); vagy azért, mert maguknak a törvényeknek a szavaihoz alkalmazták azokat és épp ezért változtathatatlanokként, mint a törvényeket, úgy tartották be őket. Innen ered az a responsum, hogy az, aki a levágot szőlővesszők miatt akként perelt, hogy az actióban szőlővesszőt említett, elveszítte a pert, mert fákat kellett volna mondania azért, mert a XII táblás törvény, amelyből a szőlővesszők levágása iránti kereset bennünket megillet, (csak) általában levágot fákról beszél. 12. Útféle módon lehet legis actio útján perelni: sacramento, per iudicis postulationem, per conditionem, per manus iniectionem, per pignoris capionem (eskü /fogadás/ által, bíró-kérés által, követelés által, kézrátétellel által, zálogolás által).

A sacramenti actio általános (jellegű) kereset volt. Ahol ugyanis a törvény nem rendelkezett arról, hogy másképpen kell eljárni, azokban az esetekben sacramentummal kellett perelni. Ez az actio ugyan olyan veszedelmes volt a hamisat állítóra nézve, mint amilyen veszedelmes ez idő szerint a meghatározott pénzüsszeg hitelezésének a keresete a sponsio (ígéret) miatt, amely fenyegeti az adóst, ha alaptalanul tagad, és a restipulatio (viszont-ígéret) miatt, amely (viszont) a felperest veszélyezteteti, ha tartozatlant követel. Ugyanis, aki vesztes lett, az büntetés címén fizette a fogadási összeget, és az az államé lett és e címen kezeseket kellett felajánlani a praetornak, nem úgy mint most, amikor is a sponsióból és a restipulatióból eredő büntetés azt az ellenfelet illeti nyereségként, aki győzött. 14) A (hamis) eskü büntetése vagy 500, vagy 50 (as). Ugyanis az 1000 ast, vagy ennél többet érő dolgoknál 500 ast, a kevesebbet érőknél pedig 50 ast kívántak meg sacramentumként. Ugyanis így rendelkezett a XII táblás törvény. Ha azonban egy ember szabadságáról folyt a vita, még ha egy rendkívül értékes rabszolgáról volt is szó, mégis ugyanebben a törvényben úgy rendelkeztek, hogy (csak) 50 ast kívántak meg sacramentumként, ti. a szabadság érdekében, hogy ezzel se terheljék az adsertorokat (a szabadság érdekében fellépőket) ..... kb. 21 sor részben olvashatatlan, részben rendkívül hiányos ..... 15. .... jöjjenek, hogy bírót kapjanak; ha azután visszatértek, adtak nekik (ti. bírót). A lex Pinaria rendelkezett akként, hogy a XXX. napon adjanak bírót; e törvény előtt ugyanis azonnal adtak bírót. Azt a fentebb mondottakból megértjük, hogy ezer asnál kisebb értékű dolognál 50 és nem 500 as sacramentum (letétele) mellett szoktak perelni. Azután pedig, harmadik napon jelenjenek meg a bírónál. Ezt követően, miután a bírónál megjelentek, mielőtt előtte a perbeszédet megtartották volna, szokás volt, hogy neki röviden, mintegy utalásokkal kifejtssék a dolgot;